

Research Paper

The government's executive responsibility for infectious diseases from the perspective of Imamiyyah jurisprudence and explaining its geopolitical dimensions

Rashidi Aghdam Mohsen¹, Vali Rostami^{*2}

1. Department of Public Law, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
2. Prof., Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

PP: 776-786

Use your device to scan and read
the article online

Keywords:

International Conventions, International Labour Organization (ILO), Comparative Law, Decent Work, Iran's Legal System

Abstract

Harmonization of domestic labor and social security laws with international conventions is one of the most important tools for achieving decent work, social justice, and effective protection of the labor force in contemporary legal systems. This article adopts a comparative approach to examine the experience of several selected countries in the process of aligning their labor and social security laws with international standards set by the International Labour Organization (ILO), and seeks to extract successful models that can be transferred to Iran's legal system. The research method is descriptive-analytical and based on documentary study. The findings indicate that countries which have succeeded in labor and social security law reforms have typically employed three common strategies: first, the gradual revision of domestic laws based on fundamental and priority conventions; second, strengthening monitoring and reporting mechanisms; and third, linking legal reforms to social dialogue among government, employers, and workers. Based on these findings, the article concludes that the Iranian legal system, by adopting a gradual approach, utilizing specialized institutions, expanding protective coverage, and drawing on comparative experiences, can pursue a more effective path toward alignment with international standards.

Citation: Mohsen, R. A. and Rostami, V. (2024). **Comparative study of the experience of selected countries in the process of legal adaptation of domestic labor and social security laws with international conventions and extraction of successful models that can be transferred to the Iranian legal sy.** *Geography (Regional Planning)*, 14(57), 776-786

DOI:10.22034/jgeoq.2026.582441.4450

* **Corresponding author:** Vali Rostami, **Email:** vrostami@ut.ac.ir

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The alignment of domestic labor and social security laws with international conventions, particularly those of the International Labour Organization (ILO), has become a critical issue in contemporary legal systems, as these standards are essential for ensuring decent work, social justice, and effective worker protection in a globalized economy. Despite the theoretical importance of such alignment, Iran's legal system faces significant challenges in this regard, including insufficient insurance coverage, weak enforcement mechanisms, gaps between law and practice, and limited inclusiveness of protections. While scattered comparative studies have examined certain provisions of Iranian labor law against international standards, no comprehensive and systematic research has yet been conducted to analyze the entire labor and social security legal framework in light of ILO conventions and to extract practical reform strategies from successful international experiences. This gap becomes even more pressing given that Iran has developed its national sustainable development goals document, which includes Goal 8 on decent work and economic growth, requiring strategic revision of domestic laws based on international standards. Therefore, the central problem this article addresses is: How have selected countries successfully aligned their domestic labor and social security laws with international conventions, and what transferable models can be extracted from these experiences to improve Iran's legal system?

Methodology

The research method of this study is descriptive-analytical and qualitative in nature, utilizing a library-based document analysis approach to collect and examine data. Given that this research is fundamentally theoretical and does not involve quantitative data typical of applied, survey-based, or experimental studies, it falls within the category of qualitative descriptive research. The study also incorporates comparative-descriptive elements, as it systematically examines and

compares the experiences of selected countries in aligning their domestic labor and social security laws with international ILO conventions. The data collection process involves reviewing relevant legal documents, international conventions, national legislations, academic literature, and official reports. The analysis is conducted through legal reasoning and comparative interpretation, aiming to identify successful patterns and extract transferable models that can be adapted to Iran's legal system. By focusing on the three key elements of successful alignment—coherent policy-making, effective enforcement and monitoring mechanisms, and institutionalized social dialogue among government, employers, and workers—the research method enables a systematic identification of best practices and provides practical reform strategies for Iran's labor and social security legal framework.

Results and Conclusion

The findings show that successful alignment of domestic labor and social security laws with ILO conventions depends on three factors: coherent policy-making, effective enforcement mechanisms, and institutionalized social dialogue among government, employers, and workers. Successful countries adopted a gradual, phased approach—prioritizing fundamental conventions first, then complementing them with secondary reforms. In labor law, alignment requires independent inspection systems, effective enforcement, and accessible legal remedies. In social security, success is measured by actual coverage, benefit adequacy, financial sustainability, and extending protection to informal and vulnerable workers. Transferable models for Iran include: gradual priority-based alignment, strengthening labor inspection, simultaneous reform of labor and social security laws, developing tripartite institutions, and expanding coverage to vulnerable groups. The conclusion affirms that for Iran, alignment must rest on prioritization, enforcement guarantees, upgraded monitoring, policy coordination, and institutionalized social participation. Ultimately, successful alignment occurs when labor and social security rights become effective, enforceable, and adequately supported rights—not merely written rules.

References

1. International Labour Organization. (n.d.). International labour standards. <https://www.ilo.org/global/standards/lang--en/index.htm>
2. International Labour Organization. (n.d.). Conventions, protocols and recommendations.
3. International Labour Organization. (n.d.). *Social security standards / Convention No. 102*.
4. Eslami, R., & Ajeli Lahiji, M. (2016). Challenges of social development in the international human rights system: With emphasis on the right to education, right to health and poverty alleviation. *Legal Research Quarterly*, 19(74), 211-244.
5. Abbasi, Z. (2018). Challenges of protecting social insurance in Iran in light of international instruments with emphasis on ILO Convention No. 102 [Doctoral dissertation, Shahid Beheshti University].
6. De Stefano, V. (2016). The rise of the 'just-in-time workforce': On-demand work, crowdwork and labour protection in the 'gig-economy'. *Comparative Labor Law & Policy Journal*, 37(3), 471-504.

مقاله پژوهشی

بررسی تطبیقی تجربه کشورهای منتخب در فرایند انطباق حقوقی قوانین داخلی کار و تأمین اجتماعی با کنوانسیون‌های بین‌المللی و استخراج الگوهای موفق قابل انتقال به نظام حقوقی ایران

محسن رشیدی اقدم - گروه حقوق عمومی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
ولی رستمی* - استاد، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>انطباق قوانین داخلی کار و تأمین اجتماعی با کنوانسیون‌های بین‌المللی، از مهم‌ترین ابزارهای تحقق کار شایسته، عدالت اجتماعی و حمایت مؤثر از نیروی کار در نظام‌های حقوقی معاصر است. این مقاله با رویکردی تطبیقی، تجربه چند کشور منتخب را در فرایند همسوسازی قوانین کار و تأمین اجتماعی با استانداردهای بین‌المللی سازمان بین‌المللی کار بررسی می‌کند و می‌کوشد الگوهای موفق و قابل انتقال به نظام حقوقی ایران را استخراج کند. روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعه اسنادی است. یافته‌ها نشان می‌دهد کشورهایی که در اصلاحات حقوق کار و تأمین اجتماعی موفق بوده‌اند، معمولاً از سه راهبرد مشترک بهره گرفته‌اند: نخست، بازنگری مرحله‌ای قوانین داخلی بر مبنای کنوانسیون‌های بنیادین و اولویت‌دار؛ دوم، تقویت سازوکارهای نظارتی و گزارش‌دهی؛ و سوم، پیوند اصلاحات حقوقی با گفت‌وگوی اجتماعی میان دولت، کارفرمایان و کارگران. بر پایه این یافته‌ها، مقله نتیجه می‌گیرد که نظام حقوقی ایران می‌تواند با اتخاذ رویکرد تدریجی، استفاده از نهادهای تخصصی، توسعه پوشش‌های حمایتی و بهره‌گیری از تجربیات تطبیقی، مسیر همسویی مؤثرتر با استانداردهای بین‌المللی را طی کند.</p>	<p>شماره صفحات: ۷۷۶-۷۸۶</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p>
	<p>واژه‌های کلیدی: کنوانسیون‌های بین‌المللی سازمان بین‌المللی کار حقوق تطبیقی کار شایسته نظام حقوقی ایران</p>

استناد: عابدیان، سید رضا، عابدیان کلخوران، سیدحسن و عسگری، علی رضا. (۱۴۰۳). **مسئولیت اجرایی حکومت در قبال بیماری‌های مسری از منظر فقه امامیه و تبیین ابعاد ژئوپلیتیک آن**. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۴(۵۷). صص: ۷۷۶-۷۸۶

DOI:10.22034/jgeoq.2026.582441.4450

مقدمه

در جهان معاصر، حقوق کار و تأمین اجتماعی دیگر صرفاً موضوعی داخلی و محدود به سیاست‌گذاری ملی نیست، بلکه در پرتو جهانی‌شدن اقتصاد و گسترش استانداردهای بین‌المللی، به بخشی از نظام هنجاری فراملی تبدیل شده است. سازمان بین‌المللی کار از سال ۱۹۱۹ نظامی از استانداردهای بین‌المللی کار را توسعه داده که هدف آن، فراهم کردن فرصت‌های کار شایسته و مولد در شرایط آزادی، برابری، امنیت و کرامت است. مطابق بیان رسمی ILO، این استانداردها در اقتصاد جهانی امروز ابزار مهمی برای تضمین آن هستند که رشد اقتصادی به سود همگان تمام شود. (۱)

نظام حقوق کار و تأمین اجتماعی صرفاً یک موضوع حقوقی تکنیکال نیست؛ بلکه در قلب سیاست‌های اجتماعی، اقتصادی و توسعه‌ای کشور قرار دارد. سازمان بین‌المللی کار با طرح مفهوم «کار شایسته» در سال ۱۹۹۹ و سپس گنجانیدن هدف شماره ۸ از اهداف توسعه پایدار (SDGs) با عنوان «کار شایسته و رشد اقتصادی»، پیوند میان کیفیت روابط کار و توسعه پایدار را به وضوح ترسیم کرده است. ایران نیز که سند ملی اهداف توسعه پایدار را تدوین کرده، باید پیشرفت در راستای هدف ۸ را در دستور کار قرار دهد. این امر بدون بازنگری راهبردی در قوانین کار و تأمین اجتماعی بر اساس استانداردهای بین‌المللی میسر نیست. از دیدگاه اقتصادی، نظام‌های حقوق کار که به اندازه کافی از نیروی کار حمایت نمی‌کنند، به کاهش بهره‌وری، افزایش نارضایتی شغلی، تضعیف سرمایه انسانی، و در نهایت کاهش رقابت‌پذیری بلندمدت اقتصاد منجر می‌شوند. در مقابل، نظام‌های حقوق کاری که حمایت مناسب از کارگران را با انعطاف لازم برای بازار کار ترکیب می‌کنند (رویکرد «انعطاف‌پذیری تأمین‌شده» که در کشورهای اسکاندیناوی توسعه یافته)، می‌توانند به بهترین نتایج اقتصادی و اجتماعی همزمان دست یابند.

این پژوهش از منظر نظری و علمی، به چند دلیل اساسی دارای اهمیت است. نخست آنکه، این تحقیق به یکی از خلأهای جدی در ادبیات حقوقی ایران می‌پردازد؛ خلأیی که در آن، تحلیل جامع و سیستماتیک نظام حقوق کار و تأمین اجتماعی ایران در پرتو کنوانسیون‌های بین‌المللی کار صورت نگرفته است. اگرچه مطالعات پراکنده‌ای در زمینه مقایسه برخی مواد قانون کار با استانداردهای بین‌المللی انجام شده، اما پژوهشی که با رویکردی راهبردی و کلان، به بررسی انطباق کل نظام حقوق کار و تأمین اجتماعی با مجموعه کنوانسیون‌های بین‌المللی بپردازد و از این تحلیل، راهبردهای عملی برای اصلاح قوانین استخراج کند، تاکنون انجام نشده است. این پژوهش با ارائه چارچوبی نظری برای فهم تعامل میان حقوق داخلی و حقوق بین‌المللی کار، می‌تواند مبنایی برای پژوهش‌های آتی در این حوزه فراهم آورد.

از این منظر، مسئله اصلی مقاله حاضر آن است که کشورهای مختلف چگونه توانسته‌اند قوانین داخلی کار و تأمین اجتماعی خود را با این استانداردها هماهنگ کنند و چه الگوهایی از این تجربه‌ها برای نظام حقوقی ایران قابل اقتباس است. اهمیت این پرسش در آن است که بسیاری از چالش‌های نظام کار و رفاه اجتماعی، مانند پوشش ناکافی بیمه‌ای، ضعف ضمانت اجرا، شکاف میان قانون و اجرا، و محدودیت در شمول حمایت‌ها، بدون استفاده از تجربه تطبیقی به‌سختی قابل حل است.

بنابراین، هدف این مقاله صرفاً توصیف تجارب کشورها نیست، بلکه استخراج الگوهای موفق است که بتوانند در چارچوب حقوقی و نهادی ایران نیز قابل اجرا باشند.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱. مفهوم استانداردهای بین‌المللی کار

استانداردهای بین‌المللی کار، مجموعه‌ای از قواعد و هنجارهای مصوب سازمان بین‌المللی کار هستند که برای تنظیم روابط کار، حمایت از نیروی کار و تضمین عدالت اجتماعی تدوین شده‌اند. این استانداردها در قالب کنوانسیون، پروتکل و

توصیه‌نامه وضع می‌شوند. کنوانسیون‌ها اسناد الزام‌آورند؛ پروتکل‌ها معمولاً برای تکمیل یا اصلاح کنوانسیون‌ها به کار می‌روند؛ و توصیه‌نامه‌ها جنبه ارشادی و تکمیلی دارند.

ILO در صفحه استانداردهای بین‌المللی کار توضیح می‌دهد که این سازوکارها از طریق فرایند سه‌جانبه‌گرایی و با مشارکت دولت‌ها، کارفرمایان و کارگران تدوین می‌شوند (۲).

۲. پیوند حقوق کار و تأمین اجتماعی با حقوق بشر

در ادبیات حقوقی جدید، حقوق کار و تأمین اجتماعی بخشی از حقوق بنیادین انسان تلقی می‌شوند. حق بر کار شایسته، منع کار اجباری، منع تبعیض، آزادی تشکل‌یابی و حق برخورداری از حمایت‌های تأمین اجتماعی، هرکدام به‌نحوی در اسناد ILO و نیز اسناد بین‌المللی حقوق بشر بازتاب یافته‌اند. از این رو، انطباق قوانین داخلی با این کنوانسیون‌ها صرفاً یک تعهد فنی نیست، بلکه اقدامی در راستای تضمین کرامت انسانی است.

۳. الگوهای تطبیقی در اصلاح قوانین داخلی

در مطالعات تطبیقی، معمولاً سه الگوی اصلی برای انطباق قوانین داخلی با استانداردهای بین‌المللی مشاهده می‌شود:

الگوی اقتباس مستقیم: کشورها متن کنوانسیون‌ها را مستقیماً در قوانین داخلی وارد می‌کنند.

الگوی اقتباس تدریجی: اصلاحات مرحله‌به‌مرحله انجام می‌شود تا نظام حقوقی بتواند ظرفیت اجرایی لازم را پیدا کند.

الگوی تلفیقی: کشورها استانداردهای بین‌المللی را با ساختارهای بومی و نهادی خود تطبیق می‌دهند.

در حوزه تأمین اجتماعی، مهم‌ترین سند مرجع، کنوانسیون شماره ۱۰۲ ILO درباره استانداردهای حداقلی تأمین اجتماعی است که چارچوبی برای حمایت در برابر مخاطراتی مانند بیماری، بیکاری، پیری، حوادث ناشی از کار و از کارافتادگی ارائه می‌دهد (۳).

۴. مبنای نظری این مقاله

مبنای نظری این پژوهش بر دو اصل استوار است:

اصل همگرایی حقوق داخلی و بین‌المللی در حوزه کار و رفاه اجتماعی؛

اصل کارآمدی تطبیقی که بر اساس آن، بهترین راه اصلاح حقوق داخلی، مطالعه تجربه نظام‌های موفق و انتخاب عناصر قابل انتقال آن‌هاست.

(۴) در مقاله «چالش‌های توسعه اجتماعی در نظام بین‌المللی حقوق بشر با تأکید بر حق بر آموزش، حق بر بهداشت و رفع فقر» با رویکردی تحلیلی-انتقادی، توسعه اجتماعی را به عنوان رویکردی انسان‌محور در چارچوب حق بر توسعه مورد بررسی قرار داده‌اند. نویسندگان چالش‌های تحقق مؤلفه‌های اصلی توسعه اجتماعی از جمله حق بر آموزش، بهداشت و رفع فقر را در نظام بین‌المللی حقوق بشر تحلیل کرده و بر ضرورت برنامه‌ریزی دقیق، سیاست‌گذاری و همکاری ملی و بین‌المللی بر مبنای اصول برابری، توانمندسازی و مشارکت تأکید کرده‌اند. این پژوهش با نگاهی کلان‌نگر به پیوند میان توسعه اجتماعی، عدالت اجتماعی و صلح بین‌المللی می‌پردازد و ارزش آن در تبیین چارچوب مفهومی توسعه اجتماعی در نظام حقوق بشر است.

(۵) در رساله دکتری «چالش‌های حمایت از بیمه‌های اجتماعی در ایران در پرتو اسناد بین‌المللی با تأکید بر مقابله‌نامه ۱۰۲ سازمان بین‌المللی کار» به بررسی تطبیقی نظام بیمه‌های اجتماعی ایران با استانداردهای حداقلی مقابله‌نامه ۱۰۲ ILO پرداخته است. نویسنده با تحلیل ساختار دوگانه تأمین اجتماعی (بیمه‌ای و غیربیمه‌ای) و بررسی تفاوت مسیر توسعه نظام‌های تأمین اجتماعی در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه، به این نتیجه رسیده است که خدمات بیمه تأمین اجتماعی ایران در بسیاری موارد با استانداردهای مقابله‌نامه ۱۰۲ مطابقت دارد، اما نارسایی‌های قانونی و عملیاتی ناشی

از تعدد قوانین، تفسیرهای نادرست، شرایط اقتصادی-اجتماعی و رویه‌های اجرایی ناصحیح مانع از تحقق کامل این استانداردها شده است. قوت این رساله در تحلیل عمیق نظام بیمه‌های اجتماعی ایران از منظر مقاله‌نامه ۱۰۲ است. دی استفانو در مقاله‌ای که در نشریه *Comparative Labor Law & Policy Journal* منتشر شده است، به تحلیل انتقادی پیامدهای اقتصاد گیگ و کار پلتفرمی بر حمایت‌های کارگری پرداخته است. نویسنده نشان می‌دهد که مدل‌های کاری نوظهور مانند کار بر اساس تقاضا و کار جمعی آنلاین چگونه مرزهای سنتی میان کارگر و پیمانکار مستقل را محو کرده و کارگران را از حمایت‌های قانونی اساسی مانند حداقل دستمزد، ساعات کار، بیمه اجتماعی و حق تشکل محروم می‌کنند. دی استفانو با بررسی تجربه کشورهای اروپایی و ایالات متحده، به این نتیجه می‌رسد که قوانین کار سنتی برای پوشش این اشکال نوین اشتغال ناکافی هستند و نیاز به بازنگری اساسی در تعاریف قانونی «کارگر» و «رابطه کار» وجود دارد. این پژوهش با ارائه تحلیل دقیق از چالش‌های حقوقی اقتصاد گیگ، به ادبیات حقوق کار معاصر کمک شایانی کرده است. اما این مقاله صرفاً به یک بُعد خاص از چالش‌های نوظهور (کار پلتفرمی) می‌پردازد و تحلیل جامعی از کل نظام حقوق کار و تأمین اجتماعی و انطباق آن با کنوانسیون‌های بین‌المللی کار ارائه نمی‌دهد. همچنین این پژوهش به وضعیت کشورهای در حال توسعه از جمله ایران نمی‌پردازد و راهبردهای تقنینی مشخصی برای اصلاح قوانین ملی ارائه نمی‌کند. تحقیق حاضر ضمن توجه به چالش کار پلتفرمی به عنوان یکی از چالش‌های نوظهور، رویکردی جامع به کل نظام حقوق کار و تأمین اجتماعی ایران دارد و با بهره‌گیری از تجربه کشورهای مختلف، راهبردهای تقنینی و نهادی مشخصی را برای مواجهه با این چالش در کنار سایر شکاف‌های قانونی ارائه می‌دهد.

روش پژوهش

در یک پژوهش علمی، برای پاسخ به پرسش‌های مطرح شده و نیز برای تایید فرضیه‌های مطرح شده در تحقیق، روش‌های متعددی برگزیده می‌شود. این روش‌ها با توجه به موضوع پژوهش و همچنین مواردی که مطلوب نگارنده است، انتخاب می‌شوند. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به ادبیات و مبانی نظری، تدوین فرضیه‌ها و ارائه الگوی اولیه موضوع از روش توصیفی-تحلیلی استفاده خواهد شد. روش تحقیق توصیفی تحلیلی برعکس تحقیقات تاریخی در مورد زمان حال به بررسی می‌پردازد. روش تحقیق توصیفی تحلیلی به توصیف و تفسیر شرایط و روابط موجود می‌پردازد. در این نوع روش تحقیق، علاوه بر آنکه محقق به توصیف و تفسیر آنچه را که هست می‌پردازد به تحلیل داده‌ها نیز می‌پردازد. با توجه به اینکه پژوهش اساساً یک پرداخت تئوریک خواهد بود و داده‌های کمی مختص پژوهش‌های عملی و کاربردی یا پیمایشی و تجربی آزمایشگاهی در آن موضوعیت ندارند؛ لذا در تقسیم‌بندی انواع پژوهش‌های توصیفی کمی و کیفی، پروژه‌ی پژوهشی را می‌بایست در دسته‌ی پژوهش‌های توصیفی کیفی دسته‌بندی کرد. فرعاً مختصات پژوهش‌های توصیفی تطبیقی نیز در مورد آن مصداق پیدا می‌کند.

یافته‌های تحقیق

بررسی تطبیقی تجربه کشورهای منتخب در فرایند انطباق قوانین داخلی کار و تأمین اجتماعی با کنوانسیون‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که موفقیت در این حوزه، بیش از آنکه تابع صرف تصویب قوانین جدید باشد، وابسته به ترکیب سه عنصر اصلی است:

۱. اراده حقوقی و سیاست‌گذاری منسجم،

۲. سازوکارهای اجرایی و نظارتی کارآمد،

۳. نهادینه‌شدن گفت‌وگوی اجتماعی و مشارکت ذی‌نفعان.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد کشورهایی که توانسته‌اند فاصله میان تعهدات بین‌المللی و نظام حقوق داخلی خود را کاهش دهند، معمولاً به‌جای رویکردهای مقطعی، از الگوی تدریجی و مرحله‌محور استفاده کرده‌اند؛ بدین معنا که ابتدا

کنوانسیون‌های بنیادین و حوزه‌های دارای اولویت بالاتر را در دستور کار قرار داده، سپس با اصلاحات تکمیلی در قوانین کار، تأمین اجتماعی، آیین‌های اجرایی و نظام نظارت، زمینه انطباق کامل‌تر را فراهم کرده‌اند. این تجربه بیانگر آن است که انطباق حقوق داخلی با استانداردهای بین‌المللی، یک فرایند «تدریجی، نهادی و چندبعدی» است، نه صرفاً یک اقدام تقنینی.

(۱) انطباق حقوق کار با کنوانسیون‌های بین‌المللی: تقدم قانون بر اجرا یا تقدم اجرا بر قانون؟ یکی از یافته‌های مهم این است که در بسیاری از موارد، تصویب قانون همسو با کنوانسیون‌های بین‌المللی به‌تنهایی کافی نیست. در عمل، جایی که نظام‌های حقوقی توانسته‌اند انطباق واقعی ایجاد کنند، هم‌زمان سه سطح را تقویت کرده‌اند:

۱. سطح تقنین،

۲. سطح اجرا و نظارت،

۳. سطح دسترسی به حمایت قضایی و شبه‌قضایی.

این امر به‌ویژه در حوزه حقوق بنیادین کار، مانند آزادی تشکل، حق مذاکره جمعی، منع تبعیض، منع کار اجباری و حمایت از کار کودکان، برجسته است. در این حوزه‌ها، تجربه تطبیقی نشان می‌دهد که وجود نهادهای بازرسی کار مستقل، ضمانت اجراهای مؤثر، و امکان طرح شکایت کم‌هزینه و سریع نقشی تعیین‌کننده در تحقق استانداردهای بین‌المللی دارد. بنابراین، انطباق موفق زمانی رخ داده که حقوق شناسایی شده در قانون، به حقوقی قابل مطالبه و قابل اعمال در عمل تبدیل شده‌اند.

(۲) انطباق در حوزه تأمین اجتماعی: از پوشش نهادی به پوشش واقعی یافته دیگر پژوهش آن است که در حوزه تأمین اجتماعی، معیار اصلی موفقیت صرفاً وجود صندوق‌ها یا نظام‌های بیمه‌ای نیست، بلکه میزان پوشش واقعی، کفایت مزایا و پایداری مالی نظام اهمیت اساسی دارد. تجربه‌های تطبیقی نشان می‌دهد که کشورهایی که توانسته‌اند به استانداردهای بین‌المللی نزدیک شوند، سه تحول را هم‌زمان دنبال کرده‌اند:

۱. گسترش دامنه شمول بیمه‌های اجتماعی به گروه‌های بیشتری از جمعیت شاغل،

۲. افزایش کفایت و تناسب مزایا با نیازهای واقعی بیمه‌شدگان،

۳. تنوع‌بخشی به منابع مالی برای کاهش فشار بر صندوق‌ها.

این یافته برای نظام حقوقی ایران اهمیت ویژه دارد، زیرا چالش اصلی در تأمین اجتماعی صرفاً کمبود مقررات نیست، بلکه در مواردی شکاف میان طراحی حقوقی و توان اجرایی/مالی است. از این منظر، تجربه تطبیقی نشان می‌دهد که اصلاحات باید معطوف به پوشش فراگیرتر، مدیریت مالی پایدار، و هماهنگی میان سیاست‌های اشتغال و بیمه‌ای باشد.

(۳) نقش نهادهای مستقل و سه‌جانبه‌گرایی

یکی از مهم‌ترین یافته‌های تحقیق، نقش مؤثر نهادهای میانجی و سه‌جانبه در انطباق با کنوانسیون‌های بین‌المللی است. در کشورهایی که فرایند اصلاحات موفق‌تر بوده، دولت به‌تنهایی متولی انطباق نبوده، بلکه تشکل‌های کارگری، نمایندگان کارفرمایان و نهادهای تخصصی نیز در فرایند تصمیم‌سازی مشارکت داشته‌اند.

این الگو نشان می‌دهد که گفت‌وگوی اجتماعی نه یک امر تشریفاتی، بلکه یک سازوکار کارآمد برای کاهش تعارض، افزایش مشروعیت اصلاحات و تسهیل اجرای آنهاست.

در نتیجه، هرچه فرایند تنظیم قوانین کار و تأمین اجتماعی از حالت دستوری و یک‌جانبه فاصله گرفته و به سمت مشارکت نهادینه حرکت کرده، سطح انطباق واقعی با استانداردهای بین‌المللی افزایش یافته است.

(۴) فاصله میان تعهد بین‌المللی و اجرای داخلی

یافته‌های پژوهش همچنین نشان می‌دهد که در برخی نظام‌ها، پذیرش تعهد بین‌المللی لزوماً به اجرای کامل داخلی منجر نمی‌شود. این فاصله معمولاً ناشی از یکی از عوامل زیر است:

۱. فقدان اراده سیاسی پایدار،
۲. ضعف هماهنگی میان دستگاه‌های اجرایی،
۳. محدودیت منابع مالی،
۴. تفسیرهای مضیق و محافظه‌کارانه از حقوق کار،
۵. و نبود ضمانت اجرای مؤثر.

بنابراین، صرف الحاق یا پذیرش کنوانسیون‌ها به تنهایی، شاخص موفقیت نیست؛ بلکه کیفیت اجرا و میزان تأثیر واقعی در روابط کار و نظام حمایت اجتماعی معیار اصلی ارزیابی انطباق به شمار می‌رود. این نتیجه نشان می‌دهد که نظام‌های موفق، علاوه بر اصلاح متن قوانین، به بازآرایی نهادی نیز توجه کرده‌اند.

(۵) الگوهای موفق قابل انتقال به نظام حقوقی ایران بر اساس یافته‌های تطبیقی، چند الگوی موفق قابلیت انتقال به نظام حقوقی ایران را دارد:

(الف) انطباق تدریجی و اولویت‌محور

به جای اصلاحات گسترده و دفعی، باید یک نقشه راه مرحله‌ای طراحی شود که ابتدا بر کنوانسیون‌های بنیادین و حوزه‌های دارای بیشترین تأثیر اجتماعی متمرکز باشد.

(ب) تقویت بازرسی و نظارت

موفقیت در انطباق حقوق کار، بدون بازرسی کار فعال، مستقل و حرفه‌ای ممکن نیست. تقویت این نهاد می‌تواند فاصله میان قانون و واقعیت را کاهش دهد.

(ج) اصلاح هم‌زمان قوانین کار و تأمین اجتماعی

یافته‌ها نشان می‌دهد که این دو حوزه از هم جدا نیستند. بسیاری از مشکلات ناشی از آن است که اصلاح در یک بخش، بدون توجه به آثار آن در بخش دیگر انجام می‌شود. بنابراین، انطباق باید هماهنگ و بین‌بخشی باشد.

(د) توسعه سازوکارهای سه‌جانبه

ایجاد و تقویت نهادهای مشورتی و سه‌جانبه، به‌ویژه در مرحله تدوین، اصلاح و ارزیابی قوانین، می‌تواند مشروعیت و کارآمدی اصلاحات را افزایش دهد.

(ه) توجه به گروه‌های شاغل غیررسمی و آسیب‌پذیر

بخش مهمی از تجربه تطبیقی بر این نکته تأکید دارد که انطباق واقعی زمانی معنا دارد که کارگران غیررسمی، پاره‌وقت، مهاجر، زنان و سایر گروه‌های آسیب‌پذیر نیز تحت پوشش حمایت‌های قانونی و بیمه‌ای قرار گیرند.

(۶) جمع‌بندی یافته‌ها

در مجموع، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که انطباق قوانین داخلی کار و تأمین اجتماعی با کنوانسیون‌های بین‌المللی، یک پروژه حقوقی-نهادی-اجتماعی است. نظام‌های موفق در این حوزه، از سه ویژگی مشترک برخوردار بوده‌اند:

۱. پذیرش تدریجی و هدفمند استانداردهای بین‌المللی،
۲. تبدیل حقوق بر روی کاغذ به حقوق قابل اجرا،
۳. پشتیبانی نهادی، مالی و مشارکتی از فرایند اصلاحات.

بر این اساس، برای نظام حقوقی ایران، مهم‌ترین درس تطبیقی آن است که اصلاحات نباید صرفاً در سطح متن قانون باقی بماند، بلکه لازم است با تقویت اجرا، نظارت، مشارکت اجتماعی و توسعه پوشش حمایتی همراه شود. بدین ترتیب،

می‌توان از تجربه کشورهای موفق، الگویی بومی و قابل اجرا برای نزدیک‌سازی نظام حقوقی ایران به استانداردهای بین‌المللی استخراج کرد.

نتیجه‌گیری

بررسی تطبیقی فرایند انطباق قوانین داخلی کار و تأمین اجتماعی با کنوانسیون‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که هم‌سوسازی حقوق داخلی با استانداردهای جهانی، صرفاً یک اقدام تقنینی یا شکلی نیست، بلکه فرایندی پیچیده، تدریجی و نیازمند هماهنگی میان قانون، نهاد، اجرا و سیاست عمومی است. تجربه‌های مورد مطالعه بیانگر آن است که هرگاه اصلاحات حقوقی تنها در سطح متن قانون باقی مانده و با سازوکارهای اجرایی، نظارتی و حمایتی همراه نشده، فاصله میان تعهدات بین‌المللی و واقعیت‌های داخلی همچنان پابرجا مانده است. در مقابل، هر جا اصلاحات در قالب یک برنامه منسجم، مرحله‌بندی شده و مبتنی بر گفت‌وگوی اجتماعی دنبال شده، میزان انطباق واقعی با کنوانسیون‌ها به شکل چشمگیری افزایش یافته است.

از منظر حقوق کار، مهم‌ترین نتیجه آن است که تحقق استانداردهای بین‌المللی وابسته به وجود ضمانت‌های اجرایی مؤثر، نهادهای نظارتی کارآمد، و امکان دسترسی آسان و کم‌هزینه به حمایت‌های حقوقی است. به بیان دیگر، پذیرش اصولی مانند منع تبعیض، آزادی تشکل، حق مذاکره جمعی، منع کار اجباری و حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر زمانی معنا پیدا می‌کند که این اصول در عمل نیز قابل مطالبه و قابل اجرا باشند. بنابراین، انطباق موفق مستلزم عبور از رویکرد صرفاً اعلامی و حرکت به سوی رویکردی عملیاتی و نتیجه‌محور است.

در حوزه تأمین اجتماعی نیز یافته‌ها نشان می‌دهد که معیار موفقیت تنها گستردگی ظاهری نظام بیمه‌ای نیست، بلکه پوشش واقعی، کفایت مزایا، عدالت توزیعی و پایداری مالی اهمیت بنیادین دارد. نظام‌هایی که توانسته‌اند هم‌سویی بیشتری با استانداردهای بین‌المللی ایجاد کنند، معمولاً با گسترش تدریجی دامنه شمول، توجه به گروه‌های خارج از پوشش رسمی، و اصلاح ساختارهای مالی و نهادی، زمینه برخورداری مؤثرتر از حمایت اجتماعی را فراهم کرده‌اند. از این رو، انطباق در این حوزه باید هم‌زمان معطوف به عدالت اجتماعی و کارآمدی نهادی باشد.

یکی از یافته‌های مهم این پژوهش آن است که گفت‌وگوی اجتماعی و مشارکت ذی‌نفعان نقش اساسی در موفقیت فرایند انطباق دارد. هرچه فرآیند اصلاح قوانین با مشارکت کارگران، کارفرمایان و نهادهای تخصصی بیشتری همراه بوده، احتمال پذیرش، اجرا و دوام اصلاحات نیز افزایش یافته است. این امر نشان می‌دهد که انطباق مؤثر نه در فضای تقابل، بلکه در چارچوب تعامل نهادی و اجماع‌سازی تدریجی تحقق می‌یابد.

در نهایت، مطالعه تطبیقی انجام‌شده این نتیجه را تقویت می‌کند که برای نظام حقوقی ایران، الگوی مطلوب انطباق با کنوانسیون‌های بین‌المللی باید بر چند اصل استوار باشد: اولویت‌بندی اصلاحات، تقویت ضمانت‌های اجرا، ارتقای بازرسی و نظارت، هماهنگی میان سیاست‌های کار و تأمین اجتماعی، توسعه پوشش حمایتی برای گروه‌های آسیب‌پذیر، و نهادینه‌سازی مشارکت اجتماعی. بر این اساس، مسیر مناسب برای نزدیک‌سازی حقوق داخلی به استانداردهای بین‌المللی، نه اصلاحات مقطعی و منفرد، بلکه طراحی یک نقشه راه جامع، تدریجی و بومی‌سازی شده است.

به‌طور کلی، نتیجه این پژوهش آن است که انطباق موفق با کنوانسیون‌های بین‌المللی زمانی محقق می‌شود که حقوق کار و تأمین اجتماعی از سطح «قاعده مکتوب» به سطح «حق مؤثر» ارتقا یابد؛ حقی که در عمل حمایت شود، در اجرا ضمانت داشته باشد، و از پشتوانه نهادی و اجتماعی کافی برخوردار باشد. چنین رویکردی می‌تواند مبنای مناسبی برای اصلاحات آینده در نظام حقوقی ایران و حرکت به سوی نظامی منسجم‌تر، عادلانه‌تر و سازگارتر با تعهدات بین‌المللی باشد.

منابع

۱. اسلامی، رضا و آجلی لاهیجی، مهشید (۱۳۹۵)، چالش‌های توسعه اجتماعی در نظام بین‌المللی حقوق بشر؛ با تأکید بر حق بر آموزش، حق بر بهداشت و رفع فقر، تحقیقات حقوقی، دوره ۱۹، شماره ۷۴، صص ۲۱۱-۲۴۴.

۲. عباسی، زهره (۱۳۹۷)، چالش‌های حمایت از بیمه‌های اجتماعی در ایران در پرتو اسناد بین‌المللی با تأکید بر مقوله‌نامه ۱۰۲ سازمان بین‌المللی کار، رساله دکتری حقوق، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

1. ILO, International Labour Standards, <https://www.ilo.org/global/standards/lang--en/index.htm>
2. ILO, International Labour Standards; ILO, Conventions, Protocols and Recommendations)
3. ILO, Social Security standards / Convention No. 102
4. De Stefano, V. (2016). The rise of the 'just-in-time workforce': On-demand work, crowdwork and labour protection in the 'gig-economy'. *Comparative Labor Law & Policy Journal*, 37(3), 471-504.